

РЕЦЕНЗІЯ

к.е.н., доцента, доцента кафедри смарт-економіки

Шацької Зорини Ярославівни

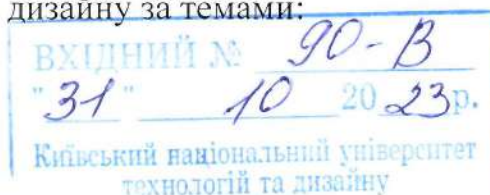
на дисертаційну роботу Григорчук Дарини Вікторівни
на тему: «Управління розвитком туристичної індустрії України в
умовах євроінтеграції»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота присвячена розробленню теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо управління розвитком туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції.

Функціонування туристичної індустрії в Україні в останні роки супроводжуються безпрецедентним впливом дестабілізуючих чинників, спричинених впливом пандемії COVID-19, а в подальшому війною. На цьому тлі спостерігається скорочення в'їзних та виїзних туристичних потоків, відбувається значне відставання розвитку вітчизняної туристичної галузі за економічними показниками від країн ЄС. Разом з тим, євроінтеграційний курс України потребує приведення діяльності туристичної сфери у відповідність нормам, вимогам та стандартам Європейського Союзу. Традиційні форми та методи управління розвитком туристичної індустрії України стають недостатньо ефективними, а нові, адаптовані до умов Європейського Союзу, потребують розробки.

За таких умов, пошук нових форм, методів, технологій та механізмів управління розвитком туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції набуває особливої актуальності.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темами:

«Детермінанти трансформації економіки України в контексті реалізації цілей сталого розвитку (макро-, мезо-, мікрорівень)» (реєстраційний номер 0120U103028), «Цифрова економіка як передумова структурних, інтеграційних трансформацій вітчизняних бізнес-процесів в умовах глобалізації» (реєстраційний номер 0119U103116).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави зробити висновок, що сформовані автором наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними і обґрунтованими.

Дисертаційна робота має логічну побудову, її автор комплексно підійшов до постановки проблеми, формулювання задач, обрав вірні методи та прийоми дослідження.

Дослідження базуються на сучасній методологічній базі, яку складають фундаментальні положення економічної науки, наукові доробки вітчизняних та закордонних учених, фахові наукові статті, монографії, тощо з проблематики розвитку туристичної індустрії в аспекті євроінтеграційних процесів.

Достовірність наукових результатів та обґрунтованість наведених автором висновків зумовлена вірно обраними методами наукового пізнання, зокрема використані в дисертаційній роботі використано наступні методи: діалектичний; абстрактно-логічний; порівняння; аналітичних групувань; моделювання.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, а також висновків і розроблених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг роботи становить 210 сторінок, з них основного тексту – 166 сторінок. Матеріали дисертації містять 10 таблиць та 23 рисунки. Список використаних джерел із 129 найменувань розміщено на 13 сторінках, додатки – на 11 сторінках.

У дисертації розглянуто управління розвитком туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції в контексті визначення напрямів її розвитку з формуванням платформи повоєнного відновлення та управління розвитком туристичної індустрії в умовах євроінтеграції з метою врахування взаємозв'язків між стійкістю та вразливістю туристичної галузі, що усуває прогалину в розумінні динаміки, пов'язаної з нелінійним розвитком туризму.

Узагальнено філософські погляди до визначення сутності поняття «туризм». Автором згруповано існуючі визначення поняття «туризм» у дві групи: практичні, що мають спеціалізований характер та стосуються окремих аспектів туризму та концептуальні, що охоплюють предмет в цілому. Систематизовано туристичний простір на п'ять основних категорій: екологічний туристичний простір; курортний туристичний простір; урбаністичний туристичний простір; подієвий туристичний простір; міфологічний туристичний простір.

Розглянуто особливості євроінтеграційної політики європейської інтеграції України в контексті управління розвитком туристичної галузі на національному та загальноєвропейському рівнях, що можуть бути імplementовані в Україні. Сформовано систему заходів, щодо формування політики у сфері туризму.

Досліджено особливості розвитку туристичної індустрії та ринку туристичних послуг України за період 2000-2022 роки. Доведено, що в Україні туристична галузь продовжує відставати за економічними показниками від провідних європейських туристичних держав. Автором розроблена графічна модель інноваційних рішень в контексті євроінтеграційного розвитку туристичної індустрії України, що дозволяє забезпечити впровадження великої різноманітності інноваційних рішень від перетворень в менеджменті та маркетингу вітчизняних туроператорів та турагентів, нових способів обслуговування клієнтів та удосконалення турпродукту. Визначена специфіка євроінтеграційного курсу управління розвитком туристичної індустрії України в контексті глобальних викликів, головними з яких є вплив пандемії COVID-19

та широкомасштабна війна в Україні. Автором доведено, що європейська інтеграція України є найважливішою сучасною тенденцією, яка здійснює вплив на процеси реформування туристичної індустрії в умовах війни в контексті розвитку сталого туризму. Автором розроблено критерії ефективності управління сталим розвитком туристичної індустрії в умовах євроінтеграційного курсу України, які систематизовано по чотирьом групам категорій.

В дисертаційній роботі здійснене поглиблене дослідження зарубіжного досвіду повоєнного відновлення та оцінено можливості його імплементації в сучасних тенденціях розвитку туристичної індустрії України, що проаналізовано на прикладі таких країн як: Югославія, Німеччина, Угорщина, Нідерланди, Польща. Автором зроблено висновок, що в більшості країн план повоєнного відновлення був орієнтованим на створення інвестиційних платформ спеціалізованих територіальних та тематичних кластерів, які реалізують інформаційно-технологічні та соціально-культурні інновації в галузі сталого туризму. На основі виявлених особливостей зарубіжного досвіду відновлення туристичної індустрії зарубіжних країн в умовах повоєнного часу автором визначено основні напрями повоєнного відновлення туризму в Україні.

Теоретичне узагальнення, аналіз сучасного стану розвитку туристичної індустрії України в контексті євроінтеграційних процесів дали можливість автору розробити платформу повоєнного відновлення та управління розвитком туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції, в основу якої покладено зарубіжний досвід побудови таких платформ та врахування взаємозв'язку між стійкістю та вразливістю туристичної індустрії в умовах повоєнного відновлення. Головною метою створення такої платформи, яка формується як цифровий та фізичний простір в Україні в умовах євроінтеграції, є полегшення взаємодії між усіма суб'єктами та об'єктами відбудови туристичної індустрії, підвищення її вкладу в економіку України за умов дотримання європейських цінностей. Для досягнення цього головними векторами повоєнного відновлення туристичної індустрії України автором визначено: якість та стандарти; розвиток

навичок; маркетинг та брендинг; ринкову аналітику; наскрізні теми; логістику та інфраструктуру.

Наукову цінність становлять пропозиції автора щодо побудови критеріальної моделі оцінювання ефективності управління сталим розвитком туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції на основі критеріальних карт. При побудові критеріальної моделі оцінювання використано авторські розробки різних груп концептів, кожен з яких оцінюється за допомогою інтегральної зваженої оцінки сукупності показників, які з використанням методу експертних оцінок дозволяють оцінити чинники, що формують той чи інший критерій. Відповідно до оцінок критеріальної моделі сталого туризму в умовах євроінтеграційного курсу України автором сформовано три етапи управління розвитком туристичної індустрії країни. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню ефективності управління сталим розвитком туристичної індустрії в умовах євроінтеграційного курсу України та врахувати вплив чинників прямого і непрямого впливу з боку внутрішнього і зовнішнього середовищ діяльності туристичної галузі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо управління розвитком туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції, зокрема:

уперше:

– сформовано платформу повоєнного відновлення та управління розвитком туристичної індустрії в умовах євроінтеграції, яка базується на врахуванні взаємозв'язків між стійкістю та вразливістю туристичної галузі, що усуває прогалину в розумінні динаміки, пов'язаної з нелінійним розвитком туризму, що є результатом конфліктів за умови політичної нестабільності та може слугувати науковою базою для прийняття управлінських рішень;

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат управління розвитком туристичної індустрії шляхом надання авторського визначення сутності євроінтеграційної політики розвитку туристичної індустрії як комплексної

діяльності кожної конкретної держави в галузі туризму як сфери суспільного життя, мета якої полягає у створенні законодавчих передумов та виконавчих ініціатив для здійснення інтеграції держави в ЄС шляхом приведення її у відповідність нормам, вимогам та стандартам Європейського Союзу, яке, на відміну від наявних підходів, враховує усі аспекти формування та реалізації євроінтеграційної політики розвитку, що надає можливість цілісно сформувати платформу цієї політики та програму її реалізації;

– понятійно-категоріальний апарат, який відображає сутнісні зв'язки і відносини шляхом визначення понять «туристична індустрія» та «туристична галузь», що на відміну від існуючих підходів, розмежовує ці два поняття за ознакою ролі в економіці та дозволяє розвинути систему управління розвитком туризму в Україні;

– науковий підхід до визначення напрямків розвитку туристичної індустрії України, який, на відміну від наявних, представлено у вигляді графічної моделі інноваційних рішень у контексті євроінтеграційного розвитку, основними елементами якої є конкретні типи інноваційних рішень, специфічні характеристики туристичних послуг, рекомендовані напрямки діяльності та безпосередньо ІТ-новації в туристичній сфері, що дозволить досягти цілей євроінтеграційного розвитку туристичної індустрії України;

– науково-методичний підхід до економіко-математичного оцінювання ефективності управління розвитком туристичної індустрії, який, на відміну від попередніх наукових напрацювань, враховує умови євроінтеграції та глобальних викликів сучасності та побудований на основі критеріальної карти розвитку сталого туризму в умовах євроінтеграції, що дозволяє оцінити чинники, які формують той чи інший критерій та є основою розвитку сталого туризму в умовах євроінтеграційного курсу України;

дістало подальшого розвитку:

– вихідні теоретичні положення щодо типізації туристичного простору, в рамках якої виокремлено п'ять основних його типів: екологічний туристичний простір, курортний туристичний простір, урбаністичний

туристичний простір, подієвий туристичний простір, міфологічний туристичний простір, для кожного з яких характерною є наявність шести стадій зміни, відмінність якої від існуючих підходів полягає у виокремленні кожного типу на основі специфіки туристичних дестинацій, що сприятиме формуванню платформи розвитку туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції;

– наукові засади визначення економічної категорії «туристична галузь» шляхом узгодження та наочної систематизації основних понять в межах цієї економічної категорії, що, на відміну від наявних, відображено наочно та дозволяє правильно визначати взаємозв'язки в процесах функціонування туристичної галузі;

– науково-методичний підхід щодо використання інструментарію забезпечення створення зовнішніх стимулюючих чинників і обставин задля надання нових можливостей населенню за рахунок його розвитку та навчання, який, на відміну від попередніх наукових напрацювань, систематизовано за чотирма категоріями інструментів залучення жителів до розвитку сфери туризму: соціальні, творчі, організаційно-економічні інструменти та інструменти просування, що дозволить ефективно подолати умови і чинники невдоволення населення та створити нові можливостей для підвищення якості життя, збереження та розвитку людського капіталу.

Практичне значення результатів дослідження. Рекомендації автора використані у практичній діяльності:

ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ – визначено, що висновки та рекомендації дисертаційної роботи містять значний потенціал для практичної апробації з метою розвитку місцевого управління територіальних громад, розвитку туризму в регіонах України та формування регіональної політики розвитку туризму в умовах євроінтеграції.

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ОПЕРАТОРІВ – визначено, що висновки і пропозиції автора можуть бути використані в практичній діяльності туристичних операторів в контексті авторського

бачення методичних підходів до управління розвитком туристичної галузі, систематизації типів туристичного простору, що надасть можливість структурувати національну стратегію просування туристичних дестинацій України та поліпшити маркетинг національного туристичного продукту.

АСОЦІАЦІЇ ГОТЕЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА ГОТЕЛІВ МІСТ УКРАЇНИ – визнано можливість практичного застосування авторських пропозицій щодо можливості адаптивного застосування зарубіжних інструментів державної політики щодо розвитку туристичної галузі, регулювання туристичної та готельної діяльності, що сприятиме позитивному впливу на процеси розвитку туризму в Україні.

Основні теоретичні результати й науково-практичні рекомендації автора впроваджено в освітній процес Київського національного університету технологій та дизайну при викладанні дисципліни «Міжнародна економіка».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. За результатами дослідження опубліковано 13 наукових праць, з них: 4 статті опубліковані у фахових наукових виданнях України, 2 статті опубліковано в іноземних періодичних виданнях, 2 одноосібні розділи у 2 колективних монографіях та 5 публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій, який належить автору, становить 6,18 д. а.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дотримання норм академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Григоруk Д. В. дотримувалася академічної доброчесності та норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено

особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу, вважаємо за доцільне висвітлити наступні зауваження та дискусійні положення.

1. У розділі 1 під час огляду євроінтеграційної політики управління розвитком туристичної галузі не розкрито напрями стратегічного партнерства між державними, приватними та суспільними інтересами ЄС та України з метою забезпечення сталого розвитку туризму.

2. У п. 2.3. доцільно було б, на наш погляд, вказати чи відбулися трансформації євроінтеграційного курсу управління розвитком туристичної індустрії в умовах війни в Україні.

3. Не чітко конкретизоване місце і роль держави у структурі моделі платформи повоєнного відновлення та управління розвитком туристичної індустрії в умовах євроінтеграції.

4. При формуванні критеріїв ефективності управління сталим розвитком туризму не враховано економічні критерії, наприклад: обсяг туристичного потоку, рівень ефективності туристичних підприємств, тощо.

5. Автором здійснено аналіз сучасного стану розвитку туристичної індустрії України. Дослідження мало б вищу репрезентативність через додатковий компаративний аналіз рівня розвитку туристичної індустрії України у довоєнний період та з урахуванням військового екоциду (2022 – 2023 роки).

Вказані вище зауваження та дискусійні положення не перешкоджають загальній позитивній оцінці роботи.

Загальні висновки та оцінка дисертації. Дисертаційна робота на тему «Управління розвитком туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції» є самостійною та завершеною працею, має наукову новизну та практичне значення.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 051 «Економіка».

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про

затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Григорчук Дарина Вікторівна, автор дисертаційної роботи на тему «Управління розвитком туристичної індустрії України в умовах євроінтеграції», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
смарт-економіки
Київського національного
університету технологій та дизайну

Зорина ШАЦЬКА

